

Una parella de gent gran espera torn per entrar en un dels consultoris a l'Hospital del Mar de Barcelona. / C. BAUTISTA

Del tifus del 14 al robot neurocirurgià

L'Hospital del Mar, nascut fa 100 anys per atendre els més pobres, és avui capdavanter a Barcelona

D. García / J. Mouzo

Mentre la societat europea començava a patir, a final de 1914, els efectes de la primera de les grans guerres que va enfrontar el món, Barcelona lliurava la seva enèsima batalla contra les epidèmies que assolaven la ciutat. Un brot de febre tifoide deixava, en tan sols quatre mesos (de novembre d'aquell any a febrer de 1915) 2.267 víctimes mortals i més de 24.000 infectats.

Pressionat pel perill de contagi i per evitar els conflictes que generava entre els veïns la proximitat dels malalts, l'Ajuntament de Barcelona va habilitar, a primera línia de mar, al costat de les barraques del Somorrostro, uns vells pavellons de l'Exposició Universal de 1888 per atendre els malalts més pobres. Llavors era una zona al marge de l'urbs, amb naus d'indústria pesant i els gegantins dipòsits de la Catalana de Gas.

No era el primer cop que aquestes naus acollien empestats. Però a diferèn-

cia d'altres brots, el tifus del 14 va marcar una fita: el consistori, conscient de les víctimes que feien les epidèmies, va decidir establir permanentment unes instal·lacions que, a més de procurar assistència sanitària, servissin per aïllar la ciutat de contagis potencials.

Sempre de la mà de l'Ajuntament de Barcelona, es gestava així l'Hospital dels Infecciosos, el germen del singular parc sanitari que avui s'aixeca als peus del litoral barceloní: l'Hospital del Mar.

Poc més que l'estructura queda d'a-

quells tocs pavellons del XIX, i molt menys de la imatge d'un reducte per a empestats. Sense abandonar la vocació pública, on abans es donava tractament als malalts infecciosos ara l'Hospital del Mar atén els pacients amb epilèpsia que no responen als fàrmacs amb un robot d'alta tecnologia, únic a Espanya, reflex de la voluntat de progrés dels treballadors del centre. L'antic Hospital dels Infecciosos s'ha convertit en un referent en oncologia i neurocirurgia.

PASSA A LA PÀGINA 2

2 .REPORTATGE

QUADERN Dijous, 4 de desembre del 2014

VE DE LA PÀGINA 1

"Actualment, a Barcelona hi ha un dèficit de mil llits en els nostres hospitals, i els que hi ha són pocs i no reuneixen totes les condicions exigides per la ciència mèdica", deia el 1933 l'aleshores director de l'Institut Municipal d'Assistència Mèdica, Manuel Mer i Güell. Barcelona superava el milió d'habitants i els problemes per atendre la ciutadania portaven de cap el consistori. En aquella època, només el Clínic, el d'Infecciosos i l'Hospital de Sant Pau —criticat per les autoritats per la seva "excessiva ornamentació"— donaven servei de beneficència.

Si bé les barraques de la Secció Marítima havien servit per donar cabuda a la ingent quantitat de malalts afectats pel tifus de 1914 —els infectats eren principalment de Ciutat Vella i la Barceloneta, barris que rebien aigua de la mina de Montcada, on es va localitzar el focus del brot—, la majoria dels 300 llits que es van habilitar en el seu moment estaven desaprofitats dues dècades després. "En els anys trenta només s'utilitzava la tercera part de les places disponibles", apunta l'historiador Daniel Venteo.

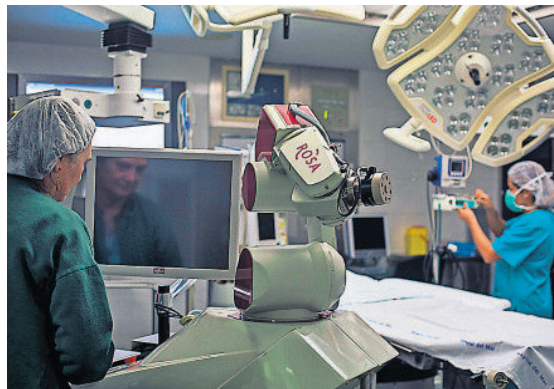
Un terç dels llits de l'Hospital d'Infecciosos eren buits als anys 30; era l'hora del canvi

El departament d'investigació del centre ocupa avui més de 700 persones

Les mancances municipals per atendre la població i la voluntat dels facultatius de l'Hospital d'Infecciosos va impulsar el seu gran canvi. D'atendre exclusivament malalties contagioses en unes instal·lacions infrautilitzades, al que ha arribat a ser avui: un centre generalista de referència per a 370.000 veïns de Barcelona. "Tenim una zona complicada: la Barceloneta i la Mina, però també la Vila Olímpica, on hi ha els pisos més cars del front litoral", assenyala l'actual gerent de l'Hospital del Mar, Olga Pané. L'estigmatitzat centre d'aleshores segueix batallant ara per arribar a tots els sectors socials de la seva heterogènia àrea de referència. "Aspirem que vinguin tots, encara que no podem donar luxes", abunda Pané.

Tot i que les idees de projectar un hospital generalista van sorgir durant la Segona República, va ser en els anys de la dictadura quan, "paradoxalment", com recorda Venteo, el centre va patir la seva primera metamorfosi, començant pel nom. Tot i ser un centre històricament laic, per ordre del govern municipal l'Hospital d'Infecciosos va passar a anomenar-se Hospital de Nostra Senyora del Mar.

Així, a mesura que el recinte es rentava la cara davant Barcelona —sobretot a partir dels anys vint, quan es van construir els nous edificis que van substituir les velles barraques de 1914—, la seva cartera de serveis sanitaris anava en augment, afavorida per

seus seus responsables i l'Ajuntament de la ciutat. Amb l'impuls de l'aleshores director del centre, el doctor Trias de Bes, el premi Nobel de Medicina Alexander Fleming va inaugurar el 1948 l'Institut Municipal d'Investigacions Mèdiques (IMIM), especialitzat llavors en microbiologia i immunologia. A remolc dels canvis assistencials que ha experimentat l'hospital, l'IMIM també ha modificat les especialitats mèdiques a

estudi. "Als vuitanta hi ha un canvi d'orientació i s'estableixen línies de recerca en epidemiologia i salut pública, càncer, biomèdica, neurociència i patologia vascular", concreta el director de l'IMIM, Miguel López-Botet. La creació del departament d'investigació —en què ara treballen 700 persones— va marcar els inicis de la modernització de l'Hospital del Mar, tot convertint-se en el referent en investigació que és avui.

Els científics de l'IMIM han publicat nombrosos estudis, com ara la identificació d'una causa de resistència al tractament del càncer de còlon, en prestigioses revistes del sector, i han rebut premis i beques per continuar els seus treballs en camps com l'oncologia i la neurociència. "L'IMIM reflecteix la voluntat de l'hospital. Per coherència, les nostres prioritats d'investigació han d'anar alineades amb les prioritats assisten-

cial de l'hospital", afirma López-Botet.

La posada en marxa de la primera Unitat de Cures Intensives (UCI) d'Espanya el 1970 i l'obertura de les urgències el 1978 van culminar el procés de canvi de l'Hospital d'Infecciosos a un centre de caràcter generalista. Muta-va centre i ho feia també Barcelona. Pocs anys enrere, amb la construcció del passeig marítim i el desmantellament del poblat

QUADERN Dijous, 4 de desembre del 2014

REPORTATGE. 3

Un hospital sota la batuta municipal

D. G. V / J. M. Q.

Des del primer malalt de tifus que va entrar als barracons de la Secció Marítima fins a l'últim pacient que va passar pel quiròfan del Robot Rosa, l'Ajuntament de Barcelona sempre ha tingut un paper important en el dia a dia de l'Hospital del Mar, al principi com a gestor formal de les instal·lacions i ara com a garant del futur del centre.

Inspirats en la concepció de l'històric Consell de Cent de la ciutat de donar serveis socials públics als barcelonins, el govern municipal va decidir fer estable l'Hospital d'Infecciosos. Després de més de 90 anys a càrrec de l'Ajuntament, la gestió de l'Hospital del Mar va passar a l'altre costat de la plaça Sant Jaume amb l'acord signat el 2006 entre els socialistes Marina Geli, exconsellera de Salut, i Joan Clos, exalcalde de la ciutat. Fins llavors, Barcelona era l'única gran ciutat d'Espanya que sufragava serveis sanitaris. De fet, la seva Carta Municipal estableix que aquesta competència és "impròpia" del consistori.

L'acord implicava la creació del consorci públic Parc Salut Mar, gestionat per la Generalitat, que substituïa l'Institut Municipal d'Assistència Sanitària (IMAS), creat el 1992 per gestionar l'Hospital del Mar, el de l'Esperança i altres centres de salut mental, de geriatria i atenció primària.

En la seva curta història sota la batuta de la Generalitat, l'hospital ha patit per poder tirar endavant el seu projecte d'ampliació, un nou edifici de més de 15.000 metres quadrats que permetria ampliar i modernitzar els seus serveis.

Una immensa estructura inacabada de formigó, entre el centre i la seu de Gas Natural, testimonia els problemes de tresoreria del Govern. Després d'haver invertit 42 milions d'euros, les obres d'ampliació van quedar estancades. Només la bona salut de les arques municipals ha permès desencallar el projecte, amb una injecció de 30 milions d'euros.

"Ens anava més bé amb l'Ajuntament que ara amb la Generalitat", assegura la gerent

"Ens anava millor amb l'Ajuntament, perquè està molt més sanejat financerament que la Generalitat", apunta la gerent del centre, Olga Pané. La directiva adueix, a més, els problemes de gestió que suposa la "rigidesa" en la governança dels consorcis: "El sector públic de la Generalitat és molt menys flexible que el dels ajuntaments. La mateixa normativa que serveix per als Mossos ens serveix per a nosaltres, i tota aquesta pèrdua d'agilitat es reflecteix en l'eficiència".

Poc més que l'esquelet queda del vell Hospital d'Infecciosos en què es confinava els empestats de tifus el 1914 (a dalt). A la vora del mar, al costat del poblat del Somorrostro i del gasòmetre de la companyia Catalana de Gas, l'hospital estava situat estratègicament per protegir l'urbs de possibles contagis (esquerra). El centre va trigar anys a rentar la seva imatge d'hospital de beneficència i infecciosos i ser el que és avui: fites com l'arribada del pulmó d'acer —comparable al Robot Rosa que, salvant les distàncies, ha tornat a revolucionar l'atenció sanitària a l'hospital— van ser els que van dibuixar l'actual Parc Salut Mar. Al costat del progrés en l'assistència, la investigació que es va desenvolupar a l'IMIM, potenciat al seu dia pel professor Nauch, cap del Tropic Institut d'Hamburg (a dalt), va ser el primer pas per convertir el vell hospital en un complex d'alta tecnologia.

/ AFB / F. BALLELL / C. BAUTISTA / PARC SALUT MAR

barraquista del Somorrostro, l'Ajuntament acostava el centre sanitari a l'urbs. "En els seixanta, ni el centre es considerava a si mateix com un hospital comunitari, ni la gent del barri el veia com un hospital de referència. Quan s'obren les urgències, els veïns comencen a utilitzar l'hospital, a percebre que està viu", recorda el doctor Pere Benito, metge històric del centre. "Hi havia una eferescència tal per canviar l'hospital, que deixa de ser d'infecciosos per convertir-se en un de pseudoespecialitats", afegeix. L'Hospital del Mar ja podia mirar de cara als altres centres de la ciutat, "tot i que jugava a segona divisió", post-la Benito.

Però la realitat tossuda tampoc li deixava abandonar del tot

les seves arrels com a hospital d'infecciosos. En nom de la vocació comunitària de la qual sempre va presumir, l'Hospital del Mar es va mantenir molt enganxat al teixit social que s'aixecava al seu voltant, i va ser testimoni directe de la nova gran epidèmia dels vuitanta: la sida i les patologies derivades del consum marginal de drogues. Per enfrontar-se a aquesta xacra, el centre va ser pioner en la posada en marxa de la primera unitat d'Espanya de Rehabilitació de Toxicomanies. "Vam començar a tractar les addiccions com un problema mèdic. Hi havia molt desconeixement i la resposta es donava al marge del sistema de salut pública", relata l'impulsor de la unitat, Santiago de Torres.

L'hospital va aconseguir l'anelat ascens a la primera divisió quan Joan Antoni Samaranch va pronunciar l'històric: "À la ville de... Barcelona", que anunciava els Jocs Olímpics de 1992 a la ciutat. Fidels al seu esperit emprenedor, els directius metges de l'Hospital del Mar es van avançar a la decisió del Comitè Olímpic Internacional. Reunits a casa de l'aleshores cap de cirurgia, els metges van escriure una carta en què demanaven ser l'hospital olímpic. La missiva va ser dipositada a la bústia de l'habitatge de l'alcalde de la ciutat, Pasqual Maragall. "Donar-nos les Olimpíades era crear un hospital nou, cosa que significava més infraestructures, equips i contractació de personal, fer un hospital mo-

dern", recorda Benet. I així va ser. Gairebé es va duplicar la superfície útil del centre; es van remodelar els serveis d'UCL, quiròfans i reanimació, així com les sales de radiodiagnòstic i medicina nuclear; i al voltant del 70% de les instal·lacions per a hospitalitzacions es van fer noves.

Des de llavors, l'hospital juga a primera divisió, sobretot en neurociències. "Som referència del terciarisme en patologia vascular i cerebral", apunta el neurocirurgià Gerard Conesa. Al costat d'un equip de vuit especialistes, el facultatiu dirigeix una unitat d'epilèpsia capdavantera en la tecnologia i els tractaments que aplica, com el Robot Rosa, un dispositiu pioner a Espanya per localitzar l'origen de l'epilèp-

sia. "Hem de desenvolupar el concepte d'hospital de proximitat, que els veïns ens vegin com el seu centre, però al mateix temps, també algunes línies de complexitat que ens assegurin investigació, és a dir, innovació i ingressos", avança la gerent.

L'últim bastió sobre el qual l'Hospital del Mar exemplifica el seu canvi passa pel seu caràcter pedagògic i docent. El centre és l'únic de Catalunya que integra en el seu campus tots els graus d'ensenyament sanitari, des de la residència de postuniversitaris en els seus centres assistencials fins als cicles de formació professional, passant per les carreres de medicina i infermeria. Un pèl lluny d'aquell reducte per a infecciosos.

El Parc Salut Mar, en xifres

▶ **294.200.000.** Els milions de pressupost del Parc Salut Mar, que engloba cinc hospitals assistencials, un institut d'investigació i quatre centres docents.

▶ **370.000.** La població de referència aproximada de l'Hospital del Mar, el buc insígnia del Parc Salut Mar.

▶ **130.943.** Les urgències ateses en tot el parc sanitari el 2013.

▶ **34.165.** Les altes hospitalàries que va donar el Parc Salut Mar l'any passat.

▶ **5.000.** Els atletes atesos a l'Hospital del Mar als Jocs Olímpics de Barcelona 1992.

▶ **3.171.** Els professionals que treballen al Parc Salut Mar. Als anys cinquanta eren 218.

▶ **2.500.** Les pessetes a l'any que cobraven els metges de l'Hospital d'Infecciosos el 1916.

▶ **1.442.** Els alumnes matriculats en els seus centres de docència.

▶ **1.020.** Els llits per hospitalitzar els pacients. Als anys trenta eren 300.